

عنوان: راهکارهای گسترش فرهنگ اتفاق در جامعه

استاد راهنما: سرکار خانم لیلا الهوردی زاده

مؤلفان: مهدیه قلی زاده، فاطمه سلیمان زاده، فاطمه قنبری، زلیخا بهاری

مدرسه علمیه الزهراء (سلام الله علیها) شهرستان شاهین دژ

استان آذربایجان غربی

چکیده

در دین مبین اسلام به «انفاق» سفارش فراوان شده است و از آن به عنوان وسیله‌ای برای نزدیک شدن به خداوند یکتا یاد شده است. انفاق خصلتی پسندیده و مخصوص بندگان خاص خدا می‌باشد. انفاق به عنوان یکی از راه‌های از بین بردن اختلافات طبقاتی غیرعادلانه ناشی از بی عدالتی‌ها اجتماعی در اسلام تلقی شده که باعث کمرنگ‌تر شدن این اختلافات در تمام طبقات می‌گردد.

روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات توصیفی - تحلیلی می‌باشد. هدف از نوشتن این تحقیق ارائه راهکارهای بینشی، انگیزشی و عملی گسترش فرهنگ انفاق در جامعه است.

نتیجه حاصل از تحقیق عبارت است از: راهکارهایی برای گسترش انفاق در جامعه در سه دسته کلی ارائه شده است، راهکارهای بینشی، انگیزشی و راهکارهای عملی است. در راهکارهای بینشی بحث خداشناسی و تصحیح نگرش افراد نسبت به دنیا مدنظر است؛ تشویق، تحذیر، الگوسازی و بیان سیره اهل بیت به عنوان راهکارهای انگیزشی و اهتمام نقش رسانه‌ها، پرداخت خمس و زکات، اعطای قرض الحسنه و ... از راهکارهای عملی بر شمرده شده است.

کلیدواژه: انفاق، بخشش، راهکار، جامعه، فرهنگ.

مقدمه

رسیدگی به امور نیازمندان و توجه به مشکلات و گرفتاری‌های آن‌ها در جامعه‌ی اسلامی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، و پیشوایان دینی، نیز در این امر الگویی کامل برای مردم به شمار می‌آیند؛ چرا که رفتار آنها تجلی ناب آیات قرآنی می‌باشد.

عمل به دستور الهی و انفاق در راه خدا می‌تواند به رشد انسان و تعالی او نزد خدا و مردم، برابری اقتصادی و همچنین رفع نیاز مادی و غیرمادی نیازمندان و محرومان کمک کند.

انفاق به عنوان یک وظیفه دینی راه نجات و دریچه‌ی امیدی است برای مشکلات اقتصادی و فرهنگی جامعه، اگر انفاق آن‌گونه که در دین مبین اسلام آمده است، در جامعه نهادینه و اجرا شود به جرأت می‌توان گفت آن جامعه به سوی سعادت و پیشرفت قدم خواهد گذاشت و از بسیاری از مشکلات حل می‌شود.

آنچه در این پژوهش حائز اهمیت فراوان است بررسی راهکارهای علمی و عملی کاربردی‌تر و مناسب با نیاز جامعه امروز برای ترویج فرهنگ انفاق می‌باشد.

فهرست مطالب

Contents

چکیده	۲
مقدمه	۲
الف. بحث مقدماتی	۵
ب. مفهوم‌شناسی	۷
فصل اول:	۹
راهکارهای بینشی گسترش فرهنگ اتفاق در جامعه	۹
۱. خدامحوری	۱۰
۲. تصحیح نگرش نسبت به دنیا	۱۲
فصل دوم:	۱۴
راهکارهای انگیزشی گسترش فرهنگ اتفاق در جامعه	۱۴
۱. تشویق و تبشیر	۱۵
۲. تحذیر یا انذار	۱۷
۳. ترویج نوع دوستی و روح همدردی	۱۸
۴. اسوه‌سازی و الگوپردازی	۱۹
۵. تقویت فرهنگ همگرایی و برادری	۲۰
۶. بیان سیره و روش اهل بیت درباره اتفاق	۲۱
فصل سوم:	۲۴
راهکارهای عملی گسترش فرهنگ اتفاق در جامعه:	۲۴
۱. به کارگیری حداکثری ظرفیت رسانه	۲۵
۲. پرداخت خمس و زکات	۲۶
۳. اعطای قرض الحسنه به افراد نیازمند	۲۸
۴. حمایت و توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد	۲۹
۵. ایجاد همدردی با محرومین و مستضعفین	۳۰
۶. حل مشکل فاصله طبقاتی	۳۱

۳۲.....	۷. قدردانی از خیرین نیکوکار
۳۳.....	۸. ایجاد همبستگی در بین جامعه اسلامی
۳۴.....	۹. اختصاص ایام خاصی در سال برای اتفاق های عمومی
۳۵.....	نتیجه گیری
۳۵.....	فهرست منابع و مآخذ

الف. بحث مقدماتی

در بحث مقدماتی به تبیین و بیان مسأله، اهمیت، اهداف و ضرورت تحقیق می‌پردازیم.

۱. تبیین و بیان مسأله

دین مبین اسلام برای تمام مراحل زندگی انسان برنامه‌ها و دستورهای دارد که با عمل کردن به این دستورات، انسان زندگی سعادت‌مندی در هر دو سرا خواهد داشت. اسلام برای برنامه‌های اقتصادی و مالی نیز دستورهای دارد که، انفاق یکی از این دستورهای حیات بخش است و مردم با عمل کردن به این فریضه الهی خود و جامعه را به سوی سعادت سوق خواهند داد. بنابراین انفاق در اسلام یک تکلیف دینی و اجتماعی است.

انفاق به معنای بخشش در راه رضای خداست و این بخشش می‌تواند در زمینه‌های مختلف مالی، علمی، آبرو، جانی و ... باشد.

امروزه یکی از نیازهای جامعه بشری ارائه تعریف دقیق انفاق بررسی عوامل و موانع آن و راهکارهای گسترش فرهنگ آن است که علاوه بر آثار مثبت در زندگی دنیوی و اخروی فرد در زندگی اجتماعی نیز تاثیر می‌گذارد که رشد و توسعه این عمل برآمده از اخلاق انسان و اسلامی را کم رنگ می‌کند بدون تردید شناخت این آسیب‌ها می‌تواند تاثیرات مثبت و مستقیمی به مقوله‌ی انفاق در جامعه داشته باشد. در این تحقیق بعد از بررسی موارد جواز عفو در جامعه به بررسی ارائه راهکارهای بینشی، انگیزشی و عملی نهادینه‌سازی عفو در جامعه پرداخته می‌شود.

۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

انفاق به عنوان یک وظیفه دینی راه نجات و دریچه‌ی امیدی است برای مشکلات اقتصادی و فرهنگی جامعه، اگر انفاق آن‌گونه که در دین مبین اسلام آمده است، در جامعه نهادینه و اجرا شود به جرأت می‌توان گفت آن جامعه به سوی سعادت و پیشرفت قدم خواهد گذاشت و از بسیاری از مشکلاتی که در زمینه فرهنگ و اقتصاد جوامع امروزی با آن دست و پنجه نرم می‌کنند، رها خواهد شد. بدین جهت تحقیق و پژوهش در این مورد اهمیت و ضرورت دارد.

۳. اهداف مشخص تحقیق

هدف از نگارش این تحقیق:

۱. ارائه راهکارهای بینشی گسترش فرهنگ انفاق در جامعه
۲. بیان راهکارهای انگیزشی گسترش فرهنگ انفاق در جامعه

«وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حَيْثُ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا»^۱ و به [پاس] دوستی [خدا] بینوا و یتیم و اسیر را خوراک می‌دادند.»

علمای خاصه و عامه روایت کردند که این آیه در مورد حضرت علی علیه‌السلام، و حضرت فاطمه سلام الله علیها و امام حسن و امام حسین علیهم‌السلام نازل شده به خاطر اینکه آنان مسکین و یتیم و اسیر را در سه شبانه روز که روزه بودند بر خود ترجیح دادند و از غذایشان چیزی تناول نکردند و غذا را به آنان دادند.^۲

بنابراین اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی، همیاری و همکاری تقویت و نهادینه شود، شاهد جامعه‌ای یکدست، یکرنگ و منسجم خواهیم بود و بسیاری از مشکلات حل می‌شود.

۹. اختصاص ایام خاصی در سال برای اتفاق های عمومی

از دیرباز رسیدگی به فقرا و محرومان در جوامع بشری مرسوم بوده است و بسته به فرهنگ و آداب و رسوم و دیدگاه‌های مردم، حاکمان آن جوامع اقدام به حمایت از محرومان می‌نمودند. هم‌اکنون نیز در کشورهای مختلف بسته به نوع حکومت، تحت عناوین مختلف وزارت رفاه اجتماعی، نهادهای خیریه دولتی و سازمان‌های حمایتی غیر دولتی، سعی در شناسایی علل، عوامل و راهکارهای عملی در زدودن چهره فقر و نتگدستی در جوامع خود دارند، در کشور اسلامی ایران نیز به دلیل اعتقادات مذهبی، محرومیت زدایی از اهمیت خاصی برخوردار است و در این راستا سازمان‌های دولتی و غیر دولتی متولی این امر مهم بوده‌اند.

کمیته امداد امام خمینی (ره) یکی از نهادهایی است که در سال‌های پس از انقلاب در خدمت به محرومین موفقیت چشم‌گیری داشته است، این نهاد در ۱۴ اسفند ۱۳۵۷ فعالیت خود را به صورت رسمی آغاز کرده و اقدام به شناسایی نوع و میزان محرومیت در جوامع شهری و روستایی نموده است و با جمع‌آوری کمک‌های مردمی و اعتبارات دولتی اقدام به حل مشکل و رفع نیاز محرومان نموده است و به فرموده امام خمینی (ره) از دستاوردهای انقلاب اسلامی است. کمیته امداد فعالیت خود را در حیطه‌های مختلفی انجام می‌دهد، از جمله فعالیت‌های این نهاد، برگزاری جشن نیکوکاری و جشن عاطفه‌هاست، جشن نیکوکاری برنامه‌ای است که هر ساله در نیمه دوم شهریور و در آستانه بازگشایی مدارس و توزیع آنها در بین دانش‌آموزان نیازمند اجرا می‌شود، با توجه به تاثیرات زیاد این کارها در گسترش اتفاق می‌توانیم با برنامه‌ریزی دقیق، تشویق مردم به شرکت در این مراسم، آگاه کردن مردم به نتایج آن و جلب اعتماد مردم در پرشکوه‌تر برگزارشدن

۱. انسان: ۸.

۲. طوسی، التبیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۲۱۱.

این جشن‌ها و شرکت مردم اثرگذار باشیم، از طرفی می‌توان این روزها را با مناسبت‌های مختلف افزایش داد تا انفاق در جامعه هرچه بیش‌تر گسترش یابد.^۱

نتیجه‌گیری

انفاق در قرآن و منابع روایی از جایگاه رفیعی برخوردار است؛ آیات و روایات متعددی در زمینه انفاق وارد شده که نشان از اهمیت و نقش مؤثر آن در توزیع عادلانه ثروت در اجتماع دارد. انفاق امری نیکو و پسندیده است که خداوند متعال و قرآن کریم با تأکید بر این امر نیکو، در پی حفظ جامعه اسلامی و ایمانی در مقابل با خطرات و گرفتاری‌های ناشی از فقر و تنگدستی بوده، خداوند متعال با امر به این خصلت نیکو می‌خواهد حس همبستگی را در میان جامعه اسلامی تقویت کند.

توزیع نابرابر ثروت و امکانات از مهمترین مشکلاتی است که اغلب جوامع بشری از آن رنج می‌برد و یکی از عوامل اصلی زوال و انحطاط حکومت‌ها، فقر و تنگدستی مردم و عدم توجه به مطالبات آنها است. با ترویج انفاق در بین مردم برای دستگیری از همدیگر می‌توان بهترین گزینه برای ایجاد تعدیل بین افراد جامعه از آن بهره‌مند شد.

با توجه به مطالبی که مورد مطالعه قرار گرفت از راهکارهای گسترش فرهنگ انفاق در جامعه می‌توان به این موارد اشاره کرد: راهکارهای بینشی مانند: خدامحوری، تصحیح نگرش نسبت به دنیا. راهکارهای انگیزشی مثل: اسوه‌سازی و الگوپردازی، بیان سیره و روش اهل بیت درباره انفاق، تشویق و تبشیر تحذیر یا انذار راهکارهای عملی: به کارگیری حداکثری ظرفیت رسانه، اعطای قرض الحسنه به افراد نیازمند، حمایت و توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد، ایجاد همدردی با محرومین و مستضعفین، ایجاد همبستگی در بین جامعه اسلامی و ... هر کدام از این راهکارها در جای خود تأثیر به‌سزایی دارند.

فهرست منابع و مآخذ

قرآن کریم

نهج‌البلاغه

۱. آجرلو و منصوریان، مصطفی، **تشکیلات و بایسته‌های حقوق داخلی و بین‌المللی سازمان‌های**

نهاد، تهران: پژوهاک عدالت، ۱۳۹۵ ه.ق.

۲. ابن عاشور، محمد طاهر، **تفسیر التحریر و التنویر المعروف**، تفسیر ابن عاشور، بیروت، چاپ اول،

موسسه التاریخ العربی، ۱۴۲۰ ه.ق.

۱. انصاری، ناصر، نقش کمیته امداد امام خمینی در احیای ارزشهای اسلامی، ص ۹۹.

۳. ابن فارس، احمد بن فارس، معجم مقائیس اللغة، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۴۰۴هـ.ق.
۴. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: چاپ سوم، ۱۴۱۴هـ.ق.
۵. اخوی، ابراهیم، نقش بخشش های مادی (احسان) در سلامت روان، شماره ۱۴۹، مجله اشارات زمستان سال ۱۳۹۱.
۶. الفتی، علی احمد، مبانی جامعه شناسی، تهران: بی نا، چاپ دوم، ۱۳۹۵هـ.ش.
۷. انصاری، ناصر، نقش کمیته امداد امام خمینی در احیای ارزش های اسلامی، رواق اندیشه، ۱۳۹۵هـ.ق.
۸. انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران: سخن، چاپ بیستم، ۱۳۸۱هـ.ش.
۹. باقری، خسرو، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران: مدرسه، چاپ دوم: ۱۳۸۵هـ.ش.
۱۰. بیرو، آلن، فرهنگ علوم اجتماعی، مترجم باقر ساره خانی، تهران: کیهان، چاپ چهارم، ۱۳۸۰هـ.ش.
۱۱. پرورش، علی اکبر، قرآن و خطوط انفاق، اصفهان: انتشارات قائم، ۱۳۹۶هـ.ق.
۱۲. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم ودررالحکم، محقق/ مصحح: سید مهدی رجائی، بی جا: دارالکتاب الاسلامی، بی تا.
۱۳. جوادی آملی، عبدالله، تسنیم، قم: مرکز نشر اسراء، چاپ سوم، ۱۳۹۰هـ.ش.
۱۴. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح، محقق/ مصحح: احمد عبدالغفور عطار، بیروت: چاپ اول، دارالعلم للملایین، ۱۳۷۶هـ.ش.
۱۵. حسینی دشتی، سیدمصطفی، معارف و معاریف، قم: دارالفکر، چاپ اول، ۱۳۹۳هـ.ق.
۱۶. حسینی همدانی، سید محمد حسین، انوار درخشان، تهران: کتابفروشی لطفی، چاپ اول، ۱۴۰۴هـ.ق.
۱۷. داودی، محمد، سیره تربیتی پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم و اهل بیت علیهم السلام، قم: چاپ اول، موسسه چاپ زیتون، ۱۳۸۷هـ.ش.
۱۸. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۱هـ.ق.
۱۹. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن الکریم، محقق: صنوان عرفان داودی، بیروت: دارالشامیه، ۱۴۱۲هـ.ش.
۲۰. سیف، علی اکبر، روانشناس پرورش نوین، روانشناسی یادگیری و آموزش، تهران: مدرسه، ۱۳۸۵هـ.ق.

۲۱. صفری، مرتضی، **تأثیرات رسانه‌ها برگستره عمومی جامعه**، تهران: ساکو، چاپ اول، ۱۳۹۶ هـ.ش.
۲۲. طباطبایی، محمد حسین، **المیزان**، ترجمه موسوی همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه، چاپ پنجم، ۱۳۷۴ هـ.ش.
۲۳. _____، **المیزان فی تفسیر القرآن**، قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷ هـ.ق.
۲۴. طبرسی، فضل بن حسن، **مجمع البیان فی تفسیر القرآن**، مصحح/ فضل الله طباطبایی و هاشم رسولی، تهران: ناصر خسرو، چاپ سوم، ۱۳۷۲ هـ.ق.
۲۵. طوسی، محمد بن حسن، **التبیان فی تفسیر القرآن**، بیروت: داراحیاء التراث اسلامی، چاپ اول، بی‌تا.
۲۶. عبدالاقی، محمدفواد، **المعجم المفهوس لالفاظ القرآن الکریم**، قم: قدس، چاپ ششم، ۱۳۸۴ هـ.ش.
۲۷. فاضل قانع، حمید، **سبک زندگی بر اساس آموزه‌های اسلامی**، مرکز پژوهش‌های اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۲ هـ.ق.
۲۸. فضل الله، محمدحسین، **من وحی القرآن**، بیروت، دارالملاک، چاپ اول، ۱۴۱۹ هـ.ش.
۲۹. فیومی، احمد بن محمد، **مصحح المنیر فی غریب الشرح الکبیرالرافعی**، قم: دارالهجره، چاپ دوم، ۱۴۱۴ هـ.ق.
۳۰. قرائتی، محسن، **خمس و زکات**، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۸۲ هـ.ش.
۳۱. قرائتی، محسن، **تفسیر نور**، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ یازدهم، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۳۲. قمی، شیخ عباس، **منتهی الآمال**، قم: انتشارات هجرت، ۱۳۷۴ هـ.ش.
۳۳. قمی، عباس، **سفینه البحار**، قم: اسوه، چاپ: اول، ۱۴۱۴ هـ.ق.
۳۴. کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی (ط - الإسلامیة)**، محقق/مصحح: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد، تهران: دار الکتب الإسلامیة، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ هـ.ق.
۳۵. کرمی، محمد مهدی و پورمند، محمد، **مبانی فقهی اقتصاد اسلامی**، تهران: پژوهشکده حوزه و دانشگاه و سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، چاپ اول، ۱۳۸۰ هـ.ش.
۳۶. کریمی، یوسف، **روانشناسی اجتماعی**، تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۵ هـ.ش.
۳۷. لک‌زایی، شریف، **بررسی تطبیقی نظریه‌های ولایت فقیه**، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۵ هـ.ش.
۳۸. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، **بحارالانوار**، محقق/ جمعی از محققان، بیروت: بی‌نا، ۱۴۰۷ هـ.ش.

۳۹. محمودی، عباسعلی، **انفاق کلید اقتصاد**، تهران: انتشارات فیض کاشانی، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۴۰. مدرسی، محمدتقی، **من هدی القرآن**، تهران: دار محبی الحسین، چاپ اول، ۱۴۱۹ هـ.ق.
۴۱. معین الاسلام، مریم، **زنان و الگوگیری از شخصیت‌های نمونه اسلام**، مجله پیام زن، شماره ۱۲۴، تیر ۱۳۸۱.
۴۲. مصطفوی، حسن، **التحقیق فی کلمات القرآن الکریم**، بیروت: دارالکتب العلمیة، چاپ سوم، ۱۴۳۰ هـ.ش.
۴۳. مکارم شیرازی، **تفسیر نمونه**، تهران: دارالکتب الاسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۴ هـ.ش.
۴۴. مهدی زاده، حسین، **الگوشناسی**، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۸۵ هـ.ش.
۴۵. نراقی، مهدی، **علم اخلاق اسلامی**، انتشارات حکمت، تهران: چاپ نهم، ۱۳۸۹ هـ.ق.
۴۶. نیک کار، علی، **الگو سازی و الگو پذیری از سیره امام حسین علیه السلام**، چاپ اول، تتکابن، کارپی، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۴۷. هاشمی خویی، میرزا حبیب الله، **منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغة (خوئی)**، مترجم: حسن زاده آملی، حسن و کمره‌ای، محمدباقر، محقق/مصحح: میانجی، ابراهیم، تهران: مکتبه الإسلامیة، چاپ چهارم، ۱۴۰۰ هـ.ق.